

الرحمن الرحيم

کَفَالَا

۴۹

آیا می‌دانید که...؟

نکته‌هایی پیرامون حرم شناسی

نویسنده: حسین مهدوی پارسا

ویراستار: محمدمهدی باقری

طراح جلد: علی بیات

آستان قدس رضوی

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

آدرس: حرم مطهر امام رضا(ع)، اداره پاسخ‌گویی به سؤالات دینی و اطلاع‌رسانی

تلفن و دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲

pasokhgoo@razavi.tv

اشاره

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیش رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

آیا می دانید که ...؟ نکته هایی پیرامون حرم شناسی

درآمد

کبوترانه می آیی؛ با بال هایی سُبُک و سرشار از حَسّی تازه. دست های ت پُر از التماس است و دیده ها ت پُر از انتظار. هَرَوَله وار از وادی قرب گذر می کنی. چون ضریح در مقابل دیدگانت ظاهر می شود، دست بر سینه می نهی؛ لب های ت به حرکت در می آید و از صمیم قلب، «یا **علی بن موسی الرضا**» را بر زبان، جاری می سازی و ناگفتنی ترین سخنان خویش را با امام و مقتدای خویش، در میان می گذاری.

پس از پایان زیارت، **جاذبه های حرم** که به سبب وجود حضرت، رنگ و بوی معنوی گرفته اند، توجهت را به سمت خویش معطوف می دارند. آنچه می بینی، ارادتی است که

ارادتمندانش از سر عشق گذاشته‌اند و رفته‌اند و خواسته‌اند بماند تا پیامی برای آیندگان باشد:
از فرهنگ و تمدن و ایمان و باورهایشان که از عمق جان بر اشیاء بی‌جان دمیده‌اند و به آنان،
یارای سخن گفتن در عین سکوت داده‌اند.

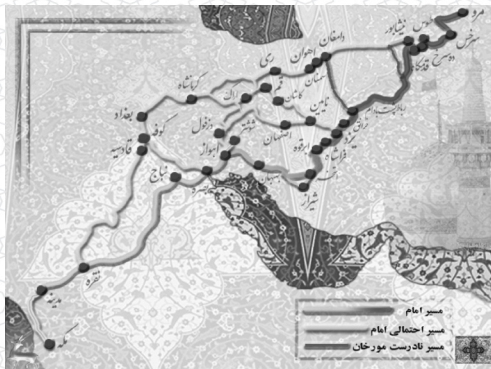
گاه‌وبیگاه، پرسش‌هایی در ذهنت پدیدار می‌شود: به‌دنبال پاسخ می‌گردد. به‌سراغتان
آمده‌ایم و برآنی‌م تا بتوانیم به اندکی از پرسش‌های شما پاسخ گوئیم و دعای خیرتان را ارمغان
راهمان سازیم.

۱. آیا می‌دانید که امام رضا علیه السلام به‌هنگام ورود به ایران، از مرز شلمچه عبور کردند و در نیشابور، حدیث سلسله‌الذهب را بیان فرمودند.

امام رضا علیه السلام برای هجرت از مدینه به مَرُو، از شهرهای مدینه و نقره و بصره گذشتند؛ از دروازه ورودی شلمچه وارد ایران کنونی شدند؛ پس از عبور از شهرهای اهواز، اقلید، ابرقوه، یزد، رباط پَشت‌بادام و طبس، وارد شهر نیشابور شدند.

در نیشابور، به تقاضای مردم و علمای نیشابور که اکثریت آنان از اهل تسنن بودند، حدیث شریف سلسله‌الذهب را بیان فرمودند. ایشان در این روایت که تمامی راویان آن تا به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و پیش از خداوند تعالی معصومین علیهم السلام هستند، پذیرش توحید را به‌همراه ولایت اهل بیت علیهم السلام دژ محکمی دانستند که هر کس وارد آن شود، محفوظ می‌ماند.

پس از عبور از نیشابور، امام رضا علیه السلام وارد روستای ده‌سرخ و سپس سناباد (مشهد کنونی) و درنهایت، پایتخت حکومت مأمون، یعنی مَرُو، شدند.

۲. آیا می دانید که امام رضا علیه السلام دو سال و چند ماه، در کشور ترکمنستان امروزی زندگی کرده اند.

وقتی هارون، برای جنگ، از بغداد به خراسان آمد، فرزندش مأمون نیز همراهش بود. بعد از مرگ هارون در سناباد، مأمون به مرو رفت و آنجا را پایتخت خود قرار داد. پس از جنگ با برادرش (امین) و کشتن او، امام رضا علیه السلام را که تهدیدی برای حکومتش بود، با زورکی تمام، از مدینه

امام علیه السلام نیز با طی کردن مسیر چندین ماهه، با برخی از یارانش و هیئتی که از طرف مأمون حضرت را همراهی می کردند، به شهر مرو، پایتخت مأمون، وارد شدند و دو سال و چند ماه، در این شهر حضور داشتند.

ماجرای ولایت عهدی، مناظرات حضرت با بزرگان ادیان و مکاتب مختلف، نماز باران، نماز عید و... همه، در این شهر اتفاق افتاد. این شهر، امروزه، در محدوده مرزی ترکمنستان واقع شده است.

۳. آیا می دانید که قبر بهترین و بدترین انسان ها، در کنار یکدیگر قرار دارد.

حضرت امام رضا علیه السلام را در سمت بالاسر قبر هارون عباسی، پدر مأمون، دفن کرده اند. داستان از این قرار است که حضرت امام رضا علیه السلام در سفر خود به خراسان، به روستای سناباد (مشهد کنونی) وارد شدند. ایشان را به سمت باغی بسیار زیبا هدایت کردند که امروزه، تبدیل

به حرم مطهر شده است.

شاگردش، اباصلت، نقل می کند که روزی حضرت مرا به نزد قبر هارون بردند که در همین باغ، زیر بقعه ای قرار داشت. حضرت به سمت بالا سر قبر هارون رفتند و آنجا به اندازه مکان قبری، بر روی زمین خط کشیدند و فرمودند: «ای اباصلت، طولی نمی کشد که در اینجا، گشته می شوم و در این مکان، دفن می شوم.» حضرت ادامه دادند: «مأمون برای مخفی کردن جنایت خویش، مرا تشییع می کند و تصمیم می گیرد به احترام پدرش، در قسمت پایین پای پدرش دفن کند؛ ولی به اذن خداوند، زمین شکافته نمی شود. مجدداً دستور می دهد که مرا پشت سر قبر پدرش دفن کنند تا قبرش، قبله قبر من قرار گیرد؛ ولی زمین شکافته نمی شود. باز، دستور می دهد در سمت چپ دفن کنند؛ باز، همین اتفاق می افتد و به ناچار، مرا در همین مکان [اشاره به سمت بالا سر قبر هارون] دفن خواهند کرد.»

بعد از شهادت، این پیش بینی حضرت به تحقق پیوست: به دستور مأمون، تصمیم گرفتند

حضرت را در جهت‌های مخالفی دفن کنند که امام مشخص کرده بودند؛ ولی به محض شروع به کندن زمین، سختی زمین مانع از ادامه کار می‌شد. در نتیجه، جهت را عوض می‌کردند و در نهایت، امام را، برخلاف میل مأمون، به گونه‌ای دفن کردند که هارون، دقیقاً پایین پای حضرت و مقداری نیز پشت سر حضرت، قرار گرفت.

در حال حاضر، زیر گنبد حضرت، علاوه بر قبر امام علیه السلام، قبر هارون (علیه اللعنة) نیز قرار دارد و در قسمت ورودی مسجد بالاسر، این شعر دَعْبِل خزاعی، از شعرای تحسین شده حضرت، به این اتفاق اشاره دارد:

قبران فی طوس خیرُ الناس کلّهم و قبر شرّهم هذا من العبر

ما یفیع الرّجس من قُرب الزّکی و لا علی الزّکی بقرب الرّجس من ضرر

(= دو قبر در طوس، کنار یکدیگر قرار دارند: یکی قبر بهترین انسان‌ها و دیگری قبر بدترین انسان‌هاست و این از عبرت‌های روزگار است؛ نه نزدیکی قبر آن انسان پلید به انسان

پاک، نفعی به حالش دارد و نه هم جواریِ آن انسان پاک به انسان پلید، ضرری به حالش دارد.)
(وَكُلُّ الزَّمَانِ طَائِرُهُ فِي عُنُقِهِ).

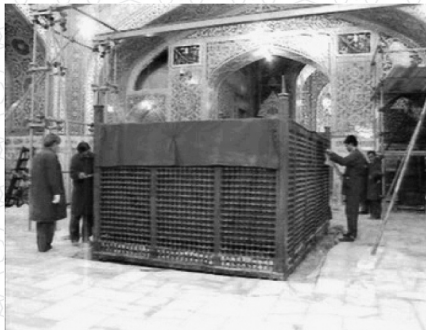
۴. آیا می‌دانید که چرا قبر مطهر امام رضا علیه السلام وسط روضه منوره قرار نگرفته است؟
ده سال قبل از شهادت حضرت به دست مأمون، هارون عباسی برای جنگ و دفع شورش‌های خراسان، از بغداد، راهی خراسان می‌شود؛ تا اینکه وارد توس و روستای سناباد می‌شود و با هدف آمادگی برای جنگ، در باغ حمیدبن قحطبه اقامت می‌کند که محلی برای ورود و استراحت و تفریحات خلفای عباسی، از زمان منصور عباسی، بود. هارون، در آنجا، بر اثر شدت بیماری از دنیا می‌رود و در داخل همین قصر، دفن می‌شود.
بعد از شهادت امام رضا علیه السلام، مأمون دستور می‌دهد حضرت را، به تفصیلی که در پرسش قبل بیان کردیم، کنار قبر پدرش در بقعه هارونیه دفن کنند و قبه‌ای بر فراز دو قبر بسازند. با

گذشت زمان و از بین رفتن عباسیان، قبر هارون در معرض بی توجهی کامل قرار گرفت؛ به گونه‌ای که حتی گاه، هنگام ورود به روضه منوره، به امام رضا (ع) ابراز ارادت می‌کردند و به قبر هارون، لگد می‌زدند.

به‌مرور زمان، ظاهر قبر هارون نیز

از بین رفت و تنها قبری که اکنون زائران به آن تبرک می‌جویند و از انوارش استفاده می‌کنند، قبر مطهر حضرت رضا (ع) است. از آنجایی که آن مکان را برای دو قبر در نظر گرفته بودند، با از بین رفتن قبر هارون، قبر مطهر حضرت در قسمت متمایل به غرب روضه منوره، باقی است.

۵. آیا می دانید که چرا ضریح دوم به «نگین نشان» معروف است؟

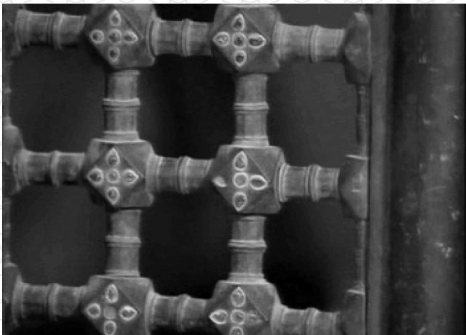
ضریح دوم، ضریح فولادی مَرصَع، به ضریح نگین نشان معروف شده است. این ضریح را در سال ۱۱۶۰ ش، به دستور شاهرخ، فرزند رضاقلی میرزا، نوه نادرشاه، می سازند و به صورت وقف، بر فراز مرقد شریف نصب می کنند. این ضریح، بدون سقف است و پنجره ها و شبکه های

اطراف آن، گوی و ماسورهایی دارد که با حدود دو هزار نگین کوچک یاقوت و زمرد، تزیین

یافته است.

این ضریح کتیبه‌ای دارد که به‌عین مطلب مندرج در آن، اشاره می‌کنیم: «نیازمند رحمت ایزد مستعان و تُرابِ اقدام زوَّار این آستان مَلکِ پاسبان، سبط سلطانِ نادر، شاهرخ‌شاه الحسینی الموسوی الصفوی بهادرخان به‌وقف و نصب این ضریح مقدس مبارک، مَوْفق

گردید. سنه ۱۱۶۰ قمری»

در زمان تولیت میرزا سعیدخان،
برای مصون ماندن نذورات داخل ضریح
دوم، شبکه و پوششی طلائی روی
ضریح منور قرار می‌گیرد و بدین ترتیب،
سقف آن پوشش می‌یابد. این ضریح،
ابتداءً، روی مضجع شریف و سپس، زیر
ضریح سوم و پس از آن، زیر ضریح
چهارم در حرم جای داشته است؛ تا

اینکه هنگام تعویض ضریح چهارم و نصب ضریح پنجم، در سال ۱۳۷۹ ش، این ضریح را به داخل

سرداب انتقال دادند و **روی مرقد منور امام** علیه السلام نصب کردند. بدین ترتیب، به‌نیّت واقف جامهٔ عمل پوشیده شد.

۶. آیا می‌دانید که ضریح فعلی، شاهکاری از ترکیب اصیل‌ترین هنرهای اسلامی است و ساخت آن، هفت سال زمان برده است. طراحی ضریح پنجم را استاد محمود **فرشچیان**، در سال ۱۳۷۲ش، آغاز کرد. قلم‌زنی، خاتم‌کاری و زرگری ضریح را استاد **خدادادزاده** اصفهانی و خوشنویسی آن‌را استاد **موحد** برعهده داشت. ساخت این ضریح مقدس، با کیفیت عالی و در نهایت استحکام، به وزن **۱۲ تن**، به ابعاد ۳/۷۳ در ۴/۷۸ متر و ارتفاع ۳/۹۶ متر، با روکش طلا و نقره، در مدت **هفت سال** انجام پذیرفت.

این ضریح یکی از آفرینش‌های اصیل و بدیع هنر اسلامی در دورهٔ اخیر به‌شمار می‌رود و تمام نقش‌هایی که در آن به‌کار رفته است، بار فرهنگی دارد. در اطراف ضریح مطهر، به‌نشانهٔ چهارده‌معصوم علیهم‌السلام، **چهارده دهانه** به‌شکل محراب، طراحی و اجرا کرده‌اند. **سیر نقش‌ها** و **جهت قوس‌های آن**، یکدیگر را همراهی و تکمیل می‌کند و مدار یگانهٔ آن‌ها که نهایتاً به مرکز و نقطهٔ **واحدی** می‌رسد، تداعی‌کنندهٔ اصل اصیل عرفانی مشاهدهٔ **وحدت در کثرت** و **کثرت در وحدت** می‌باشد و نیز وحدانیت ذات باری تعالی و قائمیت او و نیز **بازگشت‌پذیری** کائنات و ممکنات به او را متجلی می‌سازد.

همچنین، گل‌های **آفتاب‌گردان**، به‌نشانهٔ شمس‌الشموس، و گل‌های **هشت‌پر**، به‌نماد هشتمین امام، و گل‌های **پنج‌پر**، به‌نشانهٔ پنج تن آل عبا علیهم‌السلام، به‌صورت زیبایی طراحی شده است و **سورهٔ مبارکهٔ یس و انسان**، به‌خط ثلث، با طلا و نقره روی آن نقش گرفته و دور خارجی ضریح را

مزین کرده است. سقف و جدار داخلی ضریح را به سبک بسیار زیبایی خاتم کاری و مکتوباتی بر آن درج کرده اند.

۷. آیا می دانید که گنبد مطهر حضرت رضا علیه السلام و گنبد مسجد گوهرشاد، دو پوشش دارد. گنبد منور امام علیه السلام را از نظر

ساختمان و ارتفاع، در نهایت هنرمندی و زیبایی ساخته‌اند و دو پوشش برای آن در نظر گرفته‌اند: پوشش اول گنبد، سقف حرم و ضریح است که به صورت مُقَعَّر و مقرنس می‌باشد و به آن، قُبّه می‌گویند و پوشش دوم که بر فراز آن وجود دارد، همان گنبد طلاست. بین این دو پوشش، فضایی خالی با بلندای بیش از ۱۳ متر وجود دارد. ارتفاع قُبّه از کف، ۱۸/۸۰ متر و تا انتهای گنبد یا بلندترین نقطهٔ اوج محدب، در رأس گنبد، ۳۱/۲۰ متر است. گنبد رفیع مسجد گوهرشاد نیز بر فراز ایوان مقصوره بنا شده و بر عظمت این بنا افزوده است.

ارتفاع گنبد، ۴۱ متر و فضای خالی بین دو پوشش گنبد، ۱۰ متر است. سطح خارجی آن با آجر لعابدار و یک کتیبه با خط کوفی، تزیین یافته است.

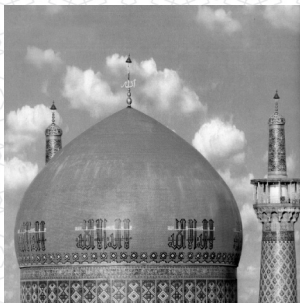
۸. آیا می دانید که گنبد در معماری اسلامی، نمادی توحیدی است. قسمت پایین گنبد، عریض ترین قسمت آن

است؛ هرچه به سمت بالاتر می رود، از عریض بودن آن کاسته می شود و از اطراف، به هم می آید تا اینکه در یک نقطه که نقطه انتهایی است، خاتمه می یابد. بر بالای نقطه انتهایی، کلمه طیبۀ «الله» یا پرچم مزین به «لا اله الا الله» قرار می گیرد. این نماد بسیار زیبا و گویا در معماری اسلامی، حرکت از کثرت به وحدت یا همان نقص به سمت کمال را بیانگر است. بر نقطه انتهایی گنبد مطهر امام رضا (ع)، قبل از کلمه طیبۀ الله، پنج گره به نشانه پنج تن قرار داده اند و بر فراز آن، پرچمی مزین به آرم آستان قدس نصب کرده اند که همان لا اله الا الله است.

۹. آیا می دانید که دو مناره با نمایی استثنایی در حرم مطهر وجود دارد. در مجموعه قدیمی آستان قدس، دو مناره طلا با اختلاف قدمت وجود دارد: یکی در جنوب صحن انقلاب، کنار گنبد طلا که مربوط به دوره سلجوقیان است و دیگری به قرینه

آن، در شمال همین
صحن، بالای ایوان
عباسی (ایوان شمالی)
که مربوط به دوره
صفویه، ظاهراً با طراحی
مرحوم شیخ بهایی،
است. این دو مناره
به گونه‌ای قرار گرفته‌اند
که وقتی زائر از خیابان
امام رضا علیه السلام به جانب حرم

در حرکت است، این دو مناره را در دو جانب گنبد طلا می‌بیند، در صورتی که ترتیب آن‌ها چنین نیست و صورتی استثنایی دارد.

۱۰. آیا می‌دانید که چرا مسجد گوهرشاد جذبه و معنویت خاصی دارد؟

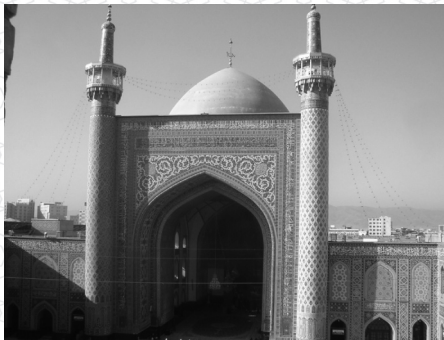
بانو **گوهرشاد**، همسر شاهرخ میرزای تیموری که موقوفات بسیار ارزشمندی در ایران و هرات دارد، دستور داد

از پول **حلال**، مسجد گوهرشاد را بسازند و بهترین معمار را به خدمت گرفت. **قوام‌الدین شیرازی** که بزرگ‌ترین معمار آن روزگار بود و امروزه، روز وفاتش در تقویم رسمی کشورمان **روز معمار** و

معماری نام‌گذاری شده است، مردی متخصص و باخلاص بود. وی دستور داد کارگرانی را به خدمت گیرند که در هنگام کار، **ذکر خدا** بگویند و تأکید کرد که **حیوانات** را به هنگام حمل ابزار ساخت مسجد، تازیانه نزنند، بار اضافی بر آن‌ها سوار نکنند و از آب و علوفه‌ای بخورند که در بین راه، گذاشته بودند. خودش نیز **با وضو** وارد کار می‌شد.

ترکیب رنگ مسجد با زمینه **آبی لاجوردی**، تأثیر معنوی فوق‌العاده‌ای برای بیننده دارد و بر اطراف ایوان، آیه قرآن، حدیث و تقدیر از بانی مسجد به خط زیبای معروف‌ترین خطاط آن عصر، بایستقر میرزا، فرزند گوهرشاد، به خط ثلث چشم‌نواز است.

۱۱. آیا می‌دانید که گلدسته‌های مسجد گوهرشاد، نمادی از نیایش و ورودی‌های آن، نشانه خروج از ظلمت به سوی نور هستند؟

ایوان جنوبی مسجد گوهرشاد، به نام ایوان مقصوره، دارای دو مناره می باشد که حالت مناجات و نیایش دارند. در آداب دعاست که هنگام دعا، دست ها را به حدی بالا ببرید که بالاتر از سر قرار گیرد؛ این دو مناره را نیز با ارتفاع ۴۳ متر از کف مسجد ساخته اند و از گنبد که ۴۱ متر ارتفاع دارد، فراتر برده اند و چون در آغاز دعا، بهتر است خدا را با اسماء الحسنی

بخوانند، بر بدنه این مناره ها تماماً اسماء الهی نوشته اند. دو راهروی ورودی اطراف مناره ها، از صحن

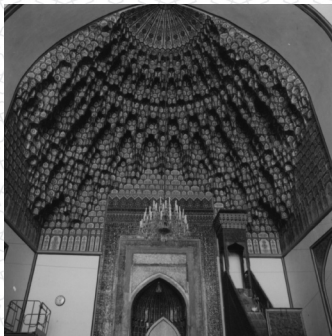
قدس به سمت مسجد، هفت عدد هشتی دارد که برگرفته از هفت مرحلهٔ سیروسلوک (طلب، عشق، معرفت، استغفار، تجرید و توحید، حیرت، فقر و فنا) است و به خروج از ظلمت، به سمت نور اشاره دارد.

۱۲. آیا می‌دانید که داخل مسجد گوهرشاد، مسجدی به نام مسجد پیرزن وجود داشته است؟

هنگام آماده‌سازی زمین مسجد گوهرشاد برای احداث، پیرزنی خانه‌ای مسکونی داشت که داخل طرح واقع شده بود. تقاضای فروش خانه را برای احداث مسجد می‌کنند، ولی او به سبب هم‌جواری با حرم مطهر، حاضر به فروش آن نمی‌شود. به سبب رعایت جهات معنوی و حق الناس، نقشهٔ ساخت مسجد را به گونه‌ای می‌کشند که خانهٔ پیرزن در میانهٔ صحن مسجد

گوهرشاد قرار می‌گیرد.
بعد از پایان کار، پیرزن تصمیم می‌گیرد که خانه‌اش را که اکنون در میان مسجد گوهرشاد قرار گرفته بود، مسجد بسازد و وقف کند، ولی مرگ به او مهلت نمی‌دهد؛ لذا، بعد از مرگش، در اطراف خانه، محوطه‌ای سنگی ایجاد می‌کنند و در میان مردم، این محدوده به **مسجد پیرزن** معروف می‌شود. این محوطه سنگی را در نیمه اول دهه ۱۳۲۰ ش، برمی‌چینند و به‌جای آن، حوض آب احداث می‌کنند.

در حال حاضر نیز حوض آب وسط صحن مسجد گوهرشاد، در همین محدوده قرار گرفته است.

۱۳. آیا می‌دانید که چرا در مسجد گوهرشاد، منبری به نام منبر امام زمان ۴ معروف شده است؟

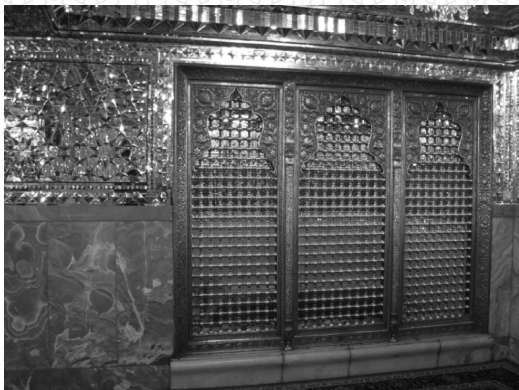
برخی فکر می‌کنند که این منبر را به دستور امام زمان ۴ ساخته‌اند؛ در حالی که چنین نیست. ماجرا از این قرار است که در عصر فتح‌علی شاه قاجار، منبت‌کار معروفی، به نام استاد محمد نجار خراسانی، این منبر نفیس را در چهارده پله

به نام چهارده معصوم علیهم السلام، از چوب گردو و گلابی، با شیوهٔ منبت کاری بسیار زیبا و بدون استفاده از میخ یا هر فلز دیگری می سازد. نقل کرده اند که در زمان ساخت، او با این امید این منبر را ساخته است که **إِنْ شَاءَ اللَّهُ**، امام زمان ۴ **پس از ظهور**، بر فراز این منبر، برای مردم ایراد خطبه کنند. از این روست که در بین مردم، این منبر به منبر امام زمان ۴ معروف شده است.

۱۴. آیا می دانید که عصای نقره ای که دربانان به دست می گیرند، برای چیست؟
 با وجود مطالعات انجام شده، زمان کاربرد عصای نقره ای دقیقاً مشخص نیست. از آنجایی که حرم فعلی، قبل از شهادت حضرت رضا علیه السلام روزگاری محل آمدورفت **خلفای عباسی** بوده است، دربانانی داشته است که مسلح به **نیزه**، از مبادی ورودی محافظت می کرده اند و تا سال ها بعد از دفن هارون عباسی نیز این رویه ادامه داشته است.

بعد از شهادت و دفن حضرت در این مکان، همین عنوان درباری وجود داشته است، ولی نیزه‌های دربانان با عصاهای موجود تعویض شده‌اند و فقط دربانان هستند که از این عصاها به‌دست می‌گیرند و در کنار درهای اصلی و منتهی به صحن‌ها می‌ایستند. با وجود این، حوزه حرم مطهر را دربانان و خدام، پاسداری و نگهداری می‌کنند و زمان تشرّف متولی، دربانان با عصای نقره در مبادی ورودی به صحن، حضور یافته و وی را تا جلوی رواق‌ها همراهی می‌کردند.

در موقع تشییع جنازه شخصیت‌ها، بزرگان و بستگان خدمه، دو نفر دربان با عصای نقره‌ای خود هنگام خطبه‌خواندن برای میت و دورزدن در اطراف صحن، از باب احترام، آن‌ها را همراهی می‌کردند. استفاده از عصای نقره‌ای بیشتر به‌منظور تشریفات است و شکوه و عظمت دربار رضوی را می‌رساند.

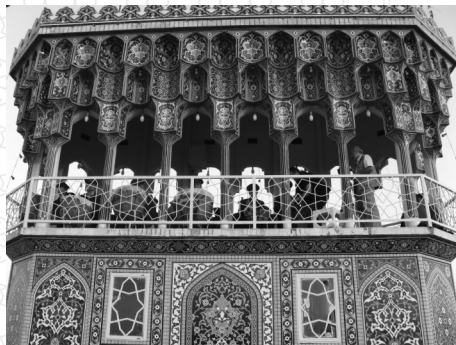

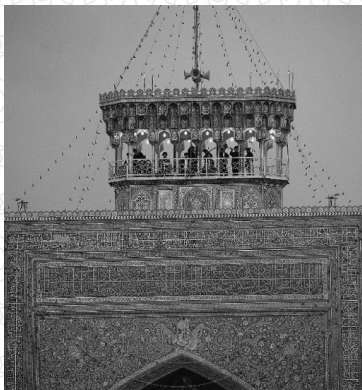
۱۵. آیا می‌دانید که
 شیخ حرّ عاملی که در صحن
 انقلاب مدفون است، از نوادگان
 حرّ بن یزید ریاحی است.
 محمد بن حسین، معروف به
 شیخ حرّ عاملی، در جبل عامل
 لبنان و در میان خاندانی چشم
 به جهان گشود که ریشه در
 عاشورای حسینی داشت و
 نسلش به آزادمردی می‌رسید که

یادش، یادآور قامت مردانگی است. وی در ده‌سالگی، سخت بیمار شد؛ به‌گونه‌ای که امید حیات برایش باقی نماند. مادرش در همان لحظات ناامیدی، نذر می‌کند که او را وقف حوزه‌های دینی کند. کودک در بین خواب و بیداری توفیق زیارت ائمه معصومین علیهم‌السلام را می‌یابد و با دعای امام‌زمان 4 شفا پیدا می‌کند.

او در محضر علمای بزرگی زانوی علم و ادب زده و آثار زیادی را به رشته تحریر در آورده است که کتاب گران سنگ وسائل‌الشیعه از جمله آن‌هاست. این محدث گران‌مایه، در ۷۱ سالگی، در سال ۱۴۰۴ ق، دار فانی را وداع گفت و او را در ضلع شمالی صحن انقلاب، به خاک سپردند.

۱۶. آیا می‌دانید که در آوای نقاره‌نوازی در حرم مطهر، چه کلامی نهفته است؟
 آهنگ امروز **کرناها** همان آهنگ قرن‌های پیشین است که **سینه‌به‌سینه** منتقل شده و باقی مانده است. نُت‌های نقاره که در **سه دست** و به‌ترتیب اجرا می‌شود، چنین است:
 ابتدا سَرَنواز (سردسته کرنا زنان) کرنا را به‌طرف گنبد با حالت سلام می‌گیرد و در کرنا می‌گوید: «سلطان دنیا و عُبّا؛ علی‌بن موسی الرضا؛ پَس نوازان، هماهنگ می‌گویند: «امام‌رضا». سَرَنواز مجدداً می‌گوید: «امام‌رضا، امام‌رضا، امام‌رضا» و بقیه در کرنا می‌گویند: «غریب رضا، غریب رضا». سَرَنواز می‌گوید: «یا امام غریب؛ یا امام‌رضا». پس نوازان می‌گویند: «رضاجان، رضاجان، رضاجان». سَرَنواز می‌گوید: «دوره دوران امام‌رضا». پس نوازان می‌گویند: «ای دادرس بیچارگان». سَرَنواز می‌گوید: «ای دادرس درماندگان». پس نوازان می‌گویند: «فریادرس، فریادرس».

۱۷. آیا می‌دانید که تصویر یک انسان و دو شیری که در حال خوردن او هستند، در قسمت انتهایی ایوان شرقی صحن انقلاب اسلامی، یعنی ایوان نقاره، نشان‌دهنده چیست؟

در زمان حضور امام رضا (ع)، در مرو قحطی حاکم شد؛ به حدی که منابع آب شرب نیز در حال خشکیدن بود. مأمون به مردم پیشنهاد داد که از امام بخواهند تا دعا کند. حضرت به مردم سفارش سه روز روزه گرفتن کردند و روز چهارم، خارج از شهر، نماز باران خواندند. هنوز نماز امام پایان نگرفته بود که

ابره‌های بارانی پدیدار شدند و همه‌جا را سیراب کردند.
این اتفاق در گرمای تابستان، محبوبیت امام را چندین برابر کرد. نقل کرده‌اند که فردی به‌نام حمیدبن‌مهران، در مجلسی که مأمون ترتیب داده بود، امام را به **عوام‌فریبی** متهم کرد و کرامت دیگری طلب کرد. امام که موقعیت را مهیّا دیدند، به **شیره‌های** روی پرده‌ای اشاره کردند که پشت سر مأمون قرار داشت و فرمودند: «این ملعون را ببلعید.» بی‌درنگ، تصاویر به‌صورت دو شیر زنده ظاهر شدند و او را بلعیدند؛ به‌طوری که حتی قطره‌ی خونی باقی نماند و دو مرتبه، با اشاره‌ی امام، به‌جای خود برگشتند.

۱۸. آیا می‌دانید که فلسفه‌ی ساخت پنجره‌فولاد چیست؟
ساختن پنجره‌های فولاد از دوره‌ی شاه‌رخ‌میرزای تیموری، در **جهت‌هایی** که به ضریح

مطهر محیط هستند، مرسوم می شود و تا به امروزه ادامه می یابد. هدف این است که کسانی که به سبب عذر شرعی یا دلایل دیگر، امکان حضور در اطراف ضریح برایشان میسر نیست، از این مکان ها بتوانند ضریح را مشاهده کنند و زیارت نامه بخوانند و اگر نذری دارند، ادا کنند و اگر در رواق های تحتانی قرار دارند، جهت حرم را ببینند. برخی پنجره ها را چندین مرتبه، به دلیل فرسودگی یا توسعه، تعویض کرده اند. شایان ذکر است که گره زدنِ نخ یا قفل یا بستنِ گردن به پنجره، توصیه شرعی ندارد و بدعت است.

۱۹. آیامی دانید که بر روی کاشی های صحن های غدیر و کوثر، واژه های علی و فاطمه را نوشته اند. صحن های غدیر و کوثر را در ضلع های جنوب غربی و شرقی حرم مطهر، با کاربری عبادی و مذهبی، به یاد امیرالمؤمنین علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام ساخته اند. بر روی تمامی کاشی های صحن

غدیر، کلمه علی و بر تمامی کاشی‌های صحن کوثر، نام نورانی فاطمه، به طرز بسیار زیبایی، نقش بسته است.

۲۰. آیا می‌دانید که آیین‌های کاری‌های داخل رواق‌های منتهی به روضه منوره، به زائر می‌گویند که باید با تواضع و به دور از تکبر، وارد حرم شود. حتماً هنگام ورود به حرم مطهر و روضه منوره، مجذوب آینه‌کاری‌های رواق‌ها شده و به آن‌ها نگریسته‌اید؛ ولی چون از **قطعات کوچکی** تشکیل شده‌اند که در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند، هیچ‌گاه نتوانسته‌اید خودتان را در آن‌ها، کامل، مانند آیینۀ **تمام‌نما**، ببینید. این نماهای بسیار زیبا در کنار معنویتی که بر حرم حاکم است، ذهن را به یاد روایت نبوی می‌اندازد که می‌فرمایند: «فرزندم میان دو کوه که باغی از باغ‌های بهشت است، دفن می‌شود» و علاوه

بر آن، می‌فهماند که برای ورود، باید منیت و بزرگ‌بینی را کنار بگذاری و با تواضع و دلی شکسته، وارد حرم شوی؛ چراکه:

اینجا تن ضعیف و دل بشکسته می‌خرند بازار خودفروشی از آن سویِ دیگر است

منابع

۱. عطاردی، عزیزالله، فرهنگ خراسان، عطارد.
۲. مؤتمن، علی (به‌اهتمام)، تاریخچهٔ آستان قدس رضوی.
۳. احتشام‌کاویان، محمد، شمس‌الشموس یا ایس النبوس.
۴. ماهوان، احمد، تاریخ مشهدالرضا، ماه‌نشر.
۵. مدرس‌رضوی، محمدتقی، سالشمار وقایع مشهد.
۶. پسندیده، محمود، حوزهٔ علمیهٔ خراسان، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی.
۷. عالم‌زاده، بزرگ، به‌سوی درگاه نور، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی.
۸. مهدوی‌پارسا، حسین، در حریم ملکوت به‌نشر.
۹. تفسیر نمونه.